

momčilo krković

nika, 1959

tretman su savršeno aktuelni-tisuće ljudi. I onda mu razna oštra pera i tupa srca prebacuju dezinteresiranje, usamljivanje. Glupani!

... NI PRIHVATITI DA CILJ OPRAVDAVA SREDSTVO

Camus se, istina, posljednjih godina vrlo rijetko izjašnjavao o političkim kretanjima. Pa ni pred govor knjizi „Istina o aferi Nagy“ ne može se tretirati kao političko angažiranje. Čisto ljudske refleksije. Već je negdje ranije rekao da je prava genialnost inteligencija koja poznaje svoje granice. On je znao svoje granice čovjeka, pisca i umjetnika i zato je odbio da se upliće u već slavni mali svijet strančarskih nadmetanja i karijeriziranja Četvrte republike, gdje bi on sam mogao vrlo malo uraditi a gdje bi se njegovo ime moglo za mnogošta dubiozno koristiti. Njegova angažiranost bila je druge vrste, općeljudska, ne angažiranost onih „Koji žele da se djeluje i ubija umjesto njih, pod uvjetom da oni pridržavaju pravo reći kako to nikako nije dobro“, već direktna solidarnost sa svakom

ljudskom jedinkom, sa drugom u kazalištu ili djetetom koje je palo na ulici.

Camus nije nikada uzimao izgled profeta. Da ga parafraziram, bio je genijalan, zato svjestan granica svoje inteligencije. Znao je da ako se želi usrećiti sebe i one u blizini ne treba biti uvijek siguran da se ima pravo. Zbilja, Claude Roy lijepo kaže da ga ništa nije kod Camusa više dirnulo od onog dana kad je izjavio: (par godina nakon svoje polemike sa François Mauriacom). „Došao sam ovdje priznati javno i sebi samom da je u biti i u pojednostima naše diskusije gospodin Mauriac imao pravo“. Da, točno je, Claude Roy, samo su inkvizitor, krvnik, fanatik i policajac čitavi u onome što rade. Da, nikad nije dobro imati pravo na na čin na koji se ima račun u banci, pendrek u ruci i savjest na odmoru. Sigurno su potrebni i oni koji su sigurni da imaju pravo. Iako ne ispadne nikad kako oni misle, svijet bi se bez njih vjerovatno sporiše kretao naprijed. Ali bez Alberta Camusa sve to kretanje ne bi imalo smisla, ne bi našlo ljudskost a ni toplinu i ljubav Šatova i Marije iz njegove adaptacije Dostojevskog. To Camusovo vraćanje Fjodoru Mihailoviču, za kojeg on sam kaže da je jedan od onih koji su

u mladosti formirali, vrlo je

značajno. O onima, prije, može se diskutirati. Od Camusa može se uzeti samo ovo: „Umjetnik je svjedok slobode. U našem svijetu smrtno osude umjetnici svjedoče za ono što u čovjeku odbija umiranje“. I reći: Tvoj Stranac je želio da ga na kraju dočekaju s krikovima mržnje. Bljeskanje reskog sunca na sljepoočnicama. Ili zgnječeno automobilskog čelika. Svejedno. I krikovi ljubavi. Da, onda si želio krikove mržnje i ovo si dozvao i ovi su te ispratili. Da si nam onda propovijedao ljubav, zamrzili bismo te. Ili ni to. Govorio si o ljubavi mržnje i zavolje ti smo te. Jer znali smo da je tvoja mržnja ljubav, a onih koji su nam je propovijedali-mržnja. Jer znali smo da je tvoja indiferentnost zahtjev totalne angažiranosti, odbijanje brbljivosti i operetskkih emocija. Nikad nisi bio za nas literat, ne samo zato što nisi pisao debele romane, što se cijelo tvoje djelo sastoji od nekoliko tankih bijelih svazaka Gallimarda, već zato što nam i nije bilo potrebno mnogo riječi da se razumijemo, jedna tvoja rečenica nam je bila dovoljna i dalje smo mogli sami misliti i osjećati s tobom.

Petar SELEM

GUILLAUME APOLLINAIRE

onirocritique

Ugljevlje neba bijaše tako blizu da se bojah njegova žara. Malo mu je nedostajalo da me opeče. No bio sam svijestan različitih vječnosti čovjeka i žene. Dvije su se različite životinje parile, a ružičnjaci su povallili odrine, koje pritiskivahu grozdovi mjesec. Iz grla majmuna izašli su plamenovi, koji su žigosali svijet. Između mirta bijelo je jedan zerdav. Upitismo ga za razlog lažne zime. Progutah od sunca opaljeni stada. Na horizontu se pojavio Orkeanise. Uputismo se prema tom gradu žaleći doline gde su stabla jabuka pjevala zviždala i urlikala. Ali pjesma uzoranih polja bijaše divna:

Kroz vrata Orkeanisa
Želi uti vozač kola
Kroz vrata Orkeanisa
Želi izić čovjek bosih nogu.

I čuvari grada
Jureći za bosonogim:
„— Što iznosiš iz grada?“
„— U njem ostavljam srce cijelo.“

I čuvari grada
Jureći za vozačem kola
„— Što donosiš za zidine grada?“
„— Za ženidbu srce moje puno bola“.

Koliko srdaca u Orkeanisi živi!
Smijahu se, smijahu stražari.
Golacu cesta se sivi,
O vozaču kola ljubav žari.

Lijepi čuvari grada,
Ponosno su hrakali;
I zatim su vrata grada
Polako zatvarali.

Ali bio sam svijestan različitih vječnosti čovjeka i žene. Nebo je sličilo, svojim mačkama. Zatim primjetih na ruci zgrušane mrlje. Pred jutro gusari odvedose devet ladja usidrenih u luci. Mornari su se radovali. A žene nisu htjele oplakati ni jednog mrtvaca. Oni više vole stare kraljeve okretnije u ljubavi od starih rajla. Jedan krvnik zaželi da bude zrtvovan mjesto svoje žrtve. Otвориše mu utrobu. U njoj vidjeh četiri I, četiri O, četiri D. Poslužili su nam svježe meso i nakon što ga pojedoh brzo porastoh. Majmunji slični njihovom drveću oskrnjivali su stare grobnice. Pozvah jednu od tih životinja na kojima je raslo lovorovo lišće. Donijela mi je jednu glavu načinjenu od jednog jedinog bisera. Uzeh je u ruke i zapitah je posto joj zaprijetih da ću je baciti natrag u more ako mi ne odgovori. Taj biser bijaše neznačica i more ga je progutalo.

Ali bio sam svijestan različitih vječnosti čovjeka, a žene ne. Dvije različite životinje voljele su se. Medjutim jedino kraljevi nisu umirali od toga smijeha, a dvadeset slijepih krojača dođoše s namjerom da skroje i sašiju jedan veo namijenjen da prekrije sardoniks. Vodio sam ih izmičući. Oko večeri drveće je odlepršalo, majmunji su se umirili i ja sam se vidio stostruk.

Trup koji sam bio ja sjedne uz rub mora. Velike zlatne ladje prolazile su horizontom. A kada je tama bila potpuna stotinu plamenova pošlo mi je u susret. Rodih stotinu muske djece čija dojilja bijahu mjesec i brežuljak. Volili su beskičmene kraljeve kojima su ljudi mahali sa balkona. Stigavši do obale jedne rijeke uzeh je i digoh. Taj mač utazio mi je žedj. A mlohav me je izvor upozorio, da ako sunce zaustavim, da ću ga zaista vidjeti kao četvorinu. Ustostručan plivah prema jednom arhipelagu. Prihvatilo me je sto mornara i pošto me odvedoše u neku palaču, ubiše me devedset i devet puta. U tom trenutku zahototah i zaplesah dok su oni plakali. Plesah četveronoške. Mornari ne usudiše se maknuti, jer imah strašan izgled lava.

Četveronoške, četveronoške.
Moje ruke, moje noge sličile su si, a moje umnožene oči pažljivo me okrunjavahu. Zatim se digoh da bih zaplesao kao ruke i lišće.

Imao sam rukavice. Otočani me odvedoše u svoje voćnjake da uberem plodove slične ženama. A krivudav otok podje da ispuni jedan zalit, gdje je iz pijeska odmah niklo crveno drveće. Jedna mekana životinja pokrivena bijelim perjem neizrecivo pjevaše, a čitav ju je jedan narod pro-matrao bez predaha. Na tlu nadjoh glavu načinjenu od jednog jedinog bisera kako plače. Zamahnuo sam rijkom i masa se rasprišla. Starci su jeli pčele, a besmrtnici nisu više trpjeli od mrtvih. Osjetio sam se slobodan, slobodan kao cvijet u vrijeme cvata. Sunce nije bilo slobodnije od jednog zrelog ploda. Jedno stado drveća paslo je nevidljive zvijezde, a zora je pružala ruku oluji. U mirtama osjećao se utjecaj sjene. Čitav jedan narod nagomilao u jednom tjesku krvario je pjevajući. Ljudi su se radjali iz likera, koji je tekao iz tjeska. Mahali su drugim rijkama, koje su se međusobno sudarale uz srebrenasti zvuk. Sjene su izašle iz mirta i odoše u vrtiće, koje je zalijevao izdanak očiju ljudi i životinja.

Najljepši od tih ljudi uhvatilo me za grlo ali uspio sam da ga oborim. Na koljenima pokazao mi je zube. Dotakoh ih se. Ispustili su zvukove, koji se pretvorili u zmije kestenjaste boje, a njihov jezik zvaao se sveti Fabeau. Iskopaše jedan proziran korijen i pojedoh ga. Bio je velik kao repa.

A moja mirna rijkava sve ih je preplavila, a da ih nije potopila. Nebo bijaše puno taloga i lukovica. Proklinjao sam nedostojne zvijezde čija je svijetlost tekla na zemlju. Nikakvo živo biće nije se više pojavljivalo. Ali zvijezde izvirale su odasvud. Posjetih prazne gradove i napuštene kolibe.

Pokupih krunu svih kraljeva i načinih od njih nepomičnog ministra brbljavog svijeta. Zlatne ladje, bez mornara prolazile su na horizontu. Gigantske sjene povlaćile su se dalekih jedara. Više stoljača dijelilo me od tih sjena. Očajavao sam. Ali bio sam svijestan različitih vječnosti čovjeka i žene. Različite sjene potamnjivahu njihovom ljubavlju skret zavjesa, dok su se moje cći umnožavale u rijkama, u gradovima i na snijezima planina.

(15 februar 1908)

S francusko preveo Branimir DONA'I'